

## REPREZENTANȚII DIASPOREI ȘI LECȚIILE DE PROFESIONALIZARE CU STUDENȚII, LA FACULTATEA DE JURNALISM

### DIASPORA REPRESENTATIVES AND PROFESSIONALIZATION LESSONS AT THE FACULTY OF JOURNALISM

Ecaterina DELEU, ORCID: 0000-0003-4582-4604  
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 070:378.147:327.58

e-mail: ecaterina.deleu@usm.md

*The article refers to the issue of the involvement of diaspora representatives, mostly graduates of the Faculty of Journalism and Communication Sciences, of the Moldova State University, in the professionalization activities for students, in order to develop a communication platform, for the exchange of best practices, expertise and skills development. Since 2017, this kind of events take place at the faculty with a certain frequency. In this way, is highlighted the experience of the invited people, with the goal of knowledge transfer. These events have a diversified format: professionalization lessons, discussion workshops, book launches, trainings, collective interviews, etc. The objectives of the paper aim to highlight some good practices (which tend towards a win-win finality), the ways of developing the professionalization lessons by involving the representatives of the scientific diaspora, those active in the media abroad. In the last 5 years, several events were held at the faculty with the involvement of guests from abroad, but the number of Moldovan citizens living abroad who visited the faculty was much higher. In addition to expertise and know-how, such events can lead to the development of a communication platform between students - future journalists and Moldovan citizens settled abroad, by having direct and facilitated access to sources of information about the realities of their countries of migration. The collaborations between the national mass media and Moldovan citizens who have emigrated, including many journalists and their children, between the media institutions where they work abroad and Moldovan journalists - this honest, fair and continuous dialogue could lead to the creation of a common space for integration / reintegration, beneficial to both parties.*

**Keywords:** professionalization lessons, diaspora representatives, students, Faculty of Journalism, USM

#### INTRODUCERE

Lecțiile de profesionalizare cu studenții reprezintă o tradiție la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării (FJȘC) a Universității de Stat din Moldova (USM). Protagonistii acestor lecții sunt experți naționali și internaționali, jurnaliști, reprezentanți ai pieței muncii, iar problemele abordate completează spectrul cursurilor prevăzute în planurile de studii, astfel de evenimente având o capacitate mult mai mare de flexibilitate și ținând în primul rând spre actualitate. Un exemplu în acest sens ar putea fi inclusiv lecția de profesionalizare despre jurnalismul pe timp de război, desfășurată la facultate în primăvara anului 2022, la începutul războiului din Ucraina, când jurnaliștii Viorica

Tătaru și Andrei Captarencu au revenit din această țară, de unde au reflectat pentru presa națională evenimentele dramatice. În plin război hibrid, cu avalanșe de dezinformare și propagandă care au pătruns în spațiul informațional autohton în acea perioadă, studenții Facultății de Jurnalism au avut discuții memorabile cu cei doi jurnaliști din Republica Moldova care se aflau în Ucraina în primele zile ale declanșării războiului.

Războiul de la granița cu Republica Moldova a acutizat și mai mult problemele sociale și economice cu care se confruntă țara, una dintre acestea fiind migrația sporită a populației, în special a tinerilor. Acest exod care continuă de mai bine de două decenii a dus la formarea unor comunități consolidate, numeroase, de cetățeni moldoveni în diferite țări ale lumii, numărul acestora depășind demult cifra de un milion de persoane: specialiști în diferite domenii, angajați în cadrul unor instituții multinaționale, cercetători, tineri plecați la studii peste hotare, medici și asistente medicale, profesori, jurnaliști etc. Migrația de muncă acutizează, în mare parte, consecințele fenomenului *brain drain*, de irosire a potențialului lucrătorilor migranți originari din Republica Moldova.

Lucrarea abordează tema implicării reprezentanților diasporei, în mare parte absolvenți ai Facultății de Jurnalism a USM, în cadrul lecțiilor de profesionalizare cu studenții, pentru a dezvolta o platformă de comunicare, pentru schimb de bune practici, expertiză și dezvoltarea competențelor. Începând cu anul 2017 această practică are loc la facultate cu o anumită periodicitate și pune în valoare experiența celor invitați să vorbească în fața studenților, având drept scop transferul de cunoștințe. Aceste evenimente au un format diversificat: lecții de profesionalizare, ateliere de discuții, lansări de carte, traininguri, organizarea unor interviuri colective etc. Obiectivele lucrării vizează scoaterea în evidență a unor astfel de bune practici (care tind spre o finalitate de tip *win-win*), modalitățile de dezvoltare a acestor lecții de profesionalizare, inclusiv prin implicarea reprezentanților diasporei științifice, a celor care activează în mass-media de peste hotare, dar și reliefația factorilor de risc. În perioada 2017-2023 la facultate au fost realizate aproximativ 10 astfel de evenimente, cu implicarea invitaților și grupelor de studenți, dar numărul cetățenilor moldoveni stabiliți peste hotare care au vizitat facultatea a fost mult mai mare. Dincolo de expertiză și *know-how*, astfel de evenimente ar putea duce la dezvoltarea unei platforme de comunicare între viitorii jurnaliști și cetățenii moldoveni stabiliți peste hotare, având acces direct și facilitat la surse de informare privind realitățile din țările lor de migrație.

### DISCUȚII ȘI TENDINȚE

Termenul *profesionalizare* este legat nemijlocit de alte două – *profesie* și *cultură profesională*. Dicționarul Explicativ al Limbii Române (dexonline.ro) pune accent pe „acțiunea de a (*se*) profesionaliza și pe rezultatul ei”. O altă sursă menționează că *profesionalizarea* se referă „la (1) educare, formare și la alte activități care transformă un lucrător într-un profesionist și (2) procese sociale în urma cărora o ocupație ajunge să fie o profesie” [1]. Cercetătoarele A.Rubio și N.Serrat de la Universitatea din Barcelona pun accent pe „necesitatea dezvoltării profesionale sau dobândirea unor experiențe de mun-

că în timpul formării”. În opinia lor, printre principalele caracteristici ale activităților de profesionalizare se numără legătura acestora „cu practica profesională, centrarea pe necesitățile de bază, orientarea spre situații concrete de muncă, conectarea la conținuturile sectorului profesional, orientarea spre dezvoltarea unor competențe profesionale, crearea unor procese informale de învățare” [2]. Libertatea mass-mediei, dar și educația profesională și formarea jurnaliștilor se află în atenția organizațiilor din domeniu, inclusiv a structurilor europene și internaționale [3]. La rândul său, cercetătoarea N.Vasilendiuc de la Facultatea de Jurnalism de la București, România, reliefează importanța culturii profesionale a jurnaliștilor. „Profesia a fost definită în termeni de poziție privilegiată, pe care o deține un grup de persoane, care presupune încredere și responsabilitate publică și necesită forme de pregătire/educație extinse și costisitoare, iar profesionalismul a fost caracterizat în raport cu atributele, standardele indispensabile oricărei activități profesionale, precum studii specializate, autoreglementare și cod etic”, notează autoarea [4, p. 9]. Tema jurnalismului, ca profesie, a fost și o preocupare a autorilor „ABC-ului Jurnalismului” [5, pp. 445-520]. O carte care, după cum spunea L.Ionescu redactorul ediției în limba română, este despre „profesionalizarea jurnalismului, cum trebuie făcut, după ce criterii să ne ghidăm, după ce standarde” [6].

Asociația Presei Independente din Republica Moldova a desfășurat în perioada 2017-2018 un proiect privind profesionalizarea jurnaliștilor „prin metode inovative, dezbateri pe teme de actualitate și stimularea jurnalismului etic”. O serie de ghiduri de profesionalizare sunt disponibile online pe site-ul mediaforum.md [7].

## REZULTATE

S-a menționat la începutul lucrării despre rolul jurnaliștilor cu experiențe de migrație, stabiliți peste hotare. Obiectivele Agendei 2030, aprobate de ONU, au multe interrelaționări cu procesele migraționale. Obiectivul 9 stipulează că „migranții pot transfera cunoștințe și abilități valoroase în țările lor de origine și de destinație, ajutând la sprijinirea dezvoltării tehnologiei, cercetării și inovației” [8].

Până în prezent la Facultatea de Jurnalism a USM au fost organizate numeroase evenimente având ca protagoniști foștii absolvenți ai facultății, jurnaliști cu experiențe de muncă în țară și peste hotare. Unul dintre evenimente, din luna septembrie 2018, a adus în fața studenților trei scriitori. Jurnalista și scriitoarea Lilia Bicec (absolventă a FJȘC), stabilită în orașul Brescia, Italia, este directoarea revistei „Moldbrixia” și colaborează cu presa din Italia. Lilia Bicec le-a vorbit studenților despre parcursul cărților sale publicate în Republica Moldova și în Italia [9]. Scriitoarea Claudia Partole, autoarea romanului „Totentanz sau visul unei nopți”, tradus și publicat în Italia, colaborează cu mai mulți tineri scriitori stabiliți peste hotare. Alături de scriitorul Nicoli Giancarlo, președintele Centrului de cultură italiană din Republica Moldova, Claudia Partole a abordat problema migrației cetățenilor moldoveni.

Tot în septembrie 2018, un alt grup de studenți au participat la o oră de profesionalizare cu scriitorul Iurie Bojoncă, stabilit în orașul Veneția, Italia, președintele asociației

moldo-italiene pentru colaborare și integrare „A.M.I.C.I.”, colaborator al revistei „Limba Română” din Chișinău. Iurie Bojoncă a vorbit studenților despre participarea sa și a altor colegi care au publicat cărți în română și italiană la o serie de evenimente organizate de Ambasada Italiei în Republica Moldova, cu prilejul Săptămânii Limbii Italiene [10].

În luna octombrie 2018, un alt absolvent al facultății, scriitorul și jurnalistul Andrei Langa din Spania, a fost invitat la un eveniment cu un format diferit – o lansare de carte, la care au participat studenți, reprezentanți ai editurii și scriitori. Poetul a lansat atunci cartea „Portrete plutitoare”. Revenit din migrație acum doi ani, Andrei Langa este angajat la Muzeul Național al Literaturii Române din Chișinău [11].

Tot în toamna anului 2018, protagonistă a unui atelier de discuții a fost poeta și jurnalista Doina Strulea, membră a Centrului „Tinerii și poezia” din Triuggio, studentă în anul III la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării de la Universitatea din Milano, care fusese angajată din anul I la un post de radio din oraș [12]. Studenții au discutat cu Doina Strulea despre parcursul său de studentă în Italia și de angajată în mass-media italiană, dar și despre cartea ei – „69% de dor”, pe care o lansase în ajun la Chișinău. Înainte de a emigra la studii, Doina Strulea și-a lansat prima sa carte de poeme „Vioara din mansardă” și a obținut un premiu important la un concurs de poezie din Italia.

În octombrie 2022, scriitoarea Liuba Sârbu, redactor-șef al revistei pentru copii „Pici Voinici” din Canada, a participat la o lecție de profesionalizare despre ziarele și revistele fondate de cetățenii moldoveni emigrați. La eveniment au participat studenții din anul I de la FJȘC, specialitățile Jurnalism și procese mediatice și Comunicare și relații publice; acesta a fost organizat în contextul marcării a 75 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova [13].

Despre beneficiile metodei *peer-to-peer* s-a vorbit în repetate rânduri, fiind subliniate de experți în domeniu. Pentru a sprijini studenții în calea lor spre dobândirea unor noi cunoștințe și formarea unor noi competențe, în luna noiembrie 2022 a fost organizat un atelier specific, dedicat design-ului de carte, de ziare și reviste. Studenta Facultății de Jurnalism, Valeria Sacuțanu (cu experiențe de migrație în Italia și Marea Britanie, cu activități de machetare de carte) a fost protagonista unui atelier dedicat studenților din anul I (specialitățile Jurnalism și Comunicare), la care s-a discutat despre dezvoltarea abilităților de machetare de cărți, reviste, ziare, precum și despre programele utilizate la diferite etape de creare a unor produse. În baza experienței sale, Valeria Sacuțanu a ilustrat procesul de utilizare a programelor *Adobe Photoshop (PS)*, *Adobe Illustrator (AI)* și *Adobe InDesign (ID)* [14]. Valeria Sacuțanu este coautoare a cărții „Amprentele Moldovei”, autoare a textelor poetice care însoțesc fotografiile realizate de Roman Friptuleac în mai multe locuri pitorești din Republica Moldova.

Și alți tineri cu experiențe de migrație sau cu studii peste hotare s-au lăsat provocați de întrebările studenților de la Jurnalism, în cadrul unor exerciții de realizare a unor interviuri colective. În primăvara anului 2023, un grup de studenți din anul II de la FJȘC au realizat un interviu cu scriitoarea și jurnalista Paula Erizanu (născută în 1992), care a

studiat în Marea Britanie. În 2019 a fost nominalizată la premiul „Jurnalista de cultură a anului”, în cadrul competiției „*Words by Women*” din Marea Britanie. Paula Erizanu a fost desemnată în 2021, în România, „Tânăra scriitoare a anului”, premiu acordat în cadrul Galei tinerilor scriitori. Paula Erizanu a discutat cu studenții de la Jurnalism despre studiile în Marea Britanie, experiențele sale de scriere a materialelor jurnalistice pentru publicații internaționale („*The Guardian*”, „*BBC World Service*”, „*The Calvert Journal*” etc.), dar și românești („*Libertatea*”, „*Observator cultural*”, „*Dilema veche*” etc.), despre implicarea sa în procesul de organizare în Republica Moldova a unor evenimente culturale importante.

În șirul de evenimente organizate cu participarea reprezentanților diasporei ar fi necesar să menționăm două, diferite ca format și specific. În ambele cazuri este vorba de proiecte desfășurate de reprezentantul diasporei noastre din Polonia, doctorul în științe ale comunicării Teodor Ajder, redactor și co-fondator al revistei „Mămăliga de Varșovia”, realizată de un grup de cetățeni moldoveni emigrați în Polonia, în colaborare cu tineri migranți din Franța, Italia, Republica Moldova etc. Atelierul de creație cu genericul „Media-Zine, de la practică la teorie” a avut loc în perioada 10-16 mai 2018 la FJȘC, unde au fost implicați un grup de studenți care au realizat reviste numite „zine-uri” [15]. Studenții au participat „la o serie de cursuri, instruirii, al căror obiectiv era creșterea gradului de familiarizare a studenților din Republica Moldova cu evoluția și conceptele științelor media, precum și valorificarea acestora în scopuri de dezvoltare tehnologică, economică, cultural-artistică. Participanții au beneficiat de lecturi publice, mini-prelegeri, întâlniri cu creatorii de cărți de artist și de zine-uri, precum și de prezentări de proiecte tipografice independente din Chișinău” [16]. Atelierul s-a încheiat cu un eveniment special - organizarea primei ediții a festivalului Zinefest Chișinău – la care studenții au expus lucrările / revistele realizate.

Alt eveniment a fost Atelierul de jurnalism cultural cu Teodor Ajder, în perioada 20-25 februarie 2023, cu studenții din anul II. Atelierul a fost organizat de Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării a USM și de Coaliția sectorului cultural independent din Republica Moldova. Evenimentul, cu genericul „Cum să scrii o cronică de expoziție”, a avut drept obiectiv familiarizarea studenților cu fenomenul culturii independente. În cadrul atelierului, studenții au parcurs câteva etape necesare pentru „elaborarea unor cronici sau texte critice despre expoziții de artă sau evenimente culturale independente”. „Participanții au fost prezenți la evenimente de cultură independentă, au avut acces la arhive de artă contemporană și la o bază de date cu materiale despre scena culturală independentă, scopul fiind sintetizarea unui bagaj minim de instrumente necesare pentru a scrie o cronică de eveniment cultural sau un text critic” [17].

Cel mai recent eveniment desfășurat la facultate (3 octombrie 2023) cu implicarea unui profesionist de media, originar din Republica Moldova, stabilit însă de mai mulți ani în România, a fost lecția de profesionalizare cu scriitorul și jurnalistul Vasile Ernu, de la revista „*Libertatea*”. Studenții au discutat cu Vasile Ernu despre jurnalism și literatură, despre jurnalismul cultural, dar și despre importanța documentării pe teren.

## CONCLUZII

În cadrul lucrării a fost abordat subiectul privind desfășurarea, pentru studenții de la Jurnalism, a lecțiilor de profesionalizare – evenimente care să îi ajute în parcursul lor de formare și dezvoltare a competențelor necesare. A fost pus accentul pe o parte specifică a acestor ateliere – implicarea cetățenilor moldoveni care s-au stabilit (temporar sau definitiv) peste hotare – fapt aproape imposibil de evitat, tocmai din cauza emigrației, care a afectat aproape fiecare familie din Republica Moldova. Beneficiile sunt multiple, cu o finalitate de tip *win-win*. Pe de o parte, este vorba de informare și formarea viitorilor jurnaliști, de către experți cu activitate în domeniu, peste hotare, schimb de bune practici, expertiză, noi instrumente de *check facts*, crearea unei platforme de colaborare, inclusiv la nivel de surse / viitori jurnaliști locali pentru eventuale proiecte comune etc. Pe de altă parte, sunt puse în valoare experiențele acestor invitați, fie că au revenit sau nu în Republica Moldova, fie că își desfășoară activitatea în Canada, SUA, Franța, Marea Britanie, Italia, Portugalia etc. Crearea și menținerea dialogului cu foștii absolvenți ai facultății, dar și cu experți care nu au avut tangențe cu FJȘC dar prezintă interes pentru domeniul jurnalistic, prezența lor pusă în valoare în cadrul unor astfel de evenimente ar putea crea, în timp, punțile necesare între țara de origine și reprezentanții comunităților cetățenilor moldoveni din alte țări, ar putea însemna - pentru mulți dintre cei plecați la începutul anilor 2000, dar și mai recent – bucuria redescoperirii unor valori comune, a unor locuri / oameni / întâmplări / opere de artă care să ne apropie.

În ce privește factorii de risc, aceștia vizează, în special, exagerarea unor rezultate sau merite (obscure) – aici deja se poate vorbi despre promovarea unor non-valori (sau a valorilor false). În astfel de condiții, soluția ar putea fi o documentare temeinică din toate sursele posibile, respectarea normelor de etică și deontologie, atenția la eventuale capcane care pot duce spre informații false, manipulare și propagandă.

În cazul lecțiilor de profesionalizare cu studenții de la Jurnalism, cantitatea nu are nicio relevanță – pondere are calitatea invitațiilor / experților și valoarea expertizei lor, valabilitatea experiențelor împărtășite.

### Referințe:

1. Approaches to Professionalization. Disponibil: <https://nap.nationalacademies.org/read/18446/chapter/4#15>[Accesat: 12.09.2023]
2. RUBIO, A., SERRAT, N. Professionalizing Activities and Learning. Towards the Acquisition of Professional Competences. In: *The International Journal of Learning Annual Review*, 2022, no. 18(10), pp. 253-268. DOI:10.18848/1447-9494/CGP/v18i10/47771
3. Professional education and training of journalists. Disponibil: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=11446&lang=EN> [Accesat: 02.09.2023]
4. VASILENDIUC, N. *Cultura profesională a jurnaliștilor*. Editura Universității

- din București, 2011. 211 p. ISBN 978-973-737-967-2
5. MAST, C. (coord.) *ABC-ul Jurnalismului*. Chișinău: ARC, 2023. 557 p. ISBN 978-9975-0-0700-9
  6. Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării – gazda lansării volumului „ABC-ul Jurnalismului”. Disponibil: <https://www.rador.ro/2022/10/27/facultatea-de-jurnalism-si-stiintele-comunicarii-gazda-lansarii-volumului-abc-ul-jurnalismului/> [Accesat: 01.09.2023]
  7. Ghiduri de profesionalizare. Disponibil: <https://www.mediaforum.md/ro/page/ghiduri-de-profesionalizare> [Accesat: 08.09.2023]
  8. Explorați interrelațiile dintre Agenda 2030 și migrație. Disponibil: <https://moldova.iom.int/ro> [Accesat: 09.09.2023]
  9. O oră de jurnalism și de literatură cu Lilia Bicec și Claudia Partole. Disponibil: <https://jurnalism.usm.md/?p=2989> [Accesat: 19.08.2023]
  10. Scriitorul Iurie Bojocă în vizită la FJȘC. Disponibil: <https://jurnalism.usm.md/?p=2935&lang=ru> [Accesat: 15.08.2023]
  11. „Nu e nimic fals sau inventat aici”. Poetul Andrei Langa a lansat cartea „Portrete plutitoare” Disponibil: <https://jurnalism.usm.md/?p=3325> „Nu e nimic fals sau inventat aici”. Poetul Andrei Langa a lansat cartea „Portrete plutitoare” - #diez [Accesat: 05.07.2023]
  12. Lansare de carte: Doina Strulea, „69% de dor” Disponibil: <https://jurnalism.usm.md/?p=2941> [Accesat: 16.07.2023]
  13. Presa din diasporă, în atenția studenților de la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării. Disponibil: <https://undalibera.md/2022/10/18/presa-din-diaspora-in-atenția-studenților-de-la-facultatea-de-jurnalism-si-stiinte-ale-comunicării/> [Accesat: 21.08.2023]
  14. Despre dezvoltarea abilităților de machetare, cu Valeria Saculțanu. Disponibil: <https://undalibera.md/2022/11/08/despre-dezvoltarea-abilitatilor-de-machetare-cu-valeria-sacultanu/> [Accesat: 05.07.2023]
  15. „Zine-uri, de la practică la teorie” - atelier de creație. Disponibil: <https://jurnalism.usm.md/?p=2662&lang=ru> [Accesat: 02.08.2023]
  16. Lansarea primei ediții a Festivalului Zinefest Chișinău. Disponibil: <https://brd.gov.md/ro/content/lansarea-primei-editii-festivalului-zinefest-chisinau> [Accesat: 05.07.2023]
  17. Atelier de jurnalism cultural cu Teodor Ajder – apel de participare. Disponibil: <https://platforma.md/arhive/392370> [Accesat: 04.07.2023]